

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ
ФАКУЛЬТЕТ № 2
КАФЕДРА ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА**

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Господарське право» вибірових компонент освітньої
програми першого рівня вищої освіти
(Облік і оподаткування (Облікова аналітика)
Accounting and taxation (Accounting analytics)
галузь знань – 07 Управління та адміністрування; спеціальність – 071 Облік і
оподаткування; спеціалізація – Поліцейські)

за темою № 8: Правове становище господарських товариств

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
ХНУВС
Протокол від 25.09.2023 № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 2
ХНУВС
Протокол від 29.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 22.09.2023 № 8

Розглянуто на засіданні кафедри трудового та господарського права факультету № 2 ХНУВС (протокол від 28.08.2023 № 8)

Розробники:

1. Завідувач кафедри трудового та господарського права факультету № 2 ХНУВС, доктор юридичних наук, професор **Мельник К.Ю.**
2. Старший викладач кафедри трудового та господарського права факультету № 2 ХНУВС, кандидат юридичних наук **Яценко Т.П.**
3. Кандидат юридичних наук, доцент **Коваленко К.В.**

Рецензенти:

1. Професор кафедри цивільного права і процесу Донецького національного університету імені Василя Стуса, доктор юридичних наук, доцент **Амелічева Л.П.**
2. Декан факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор **Марчук М.І.**

План лекції

1. Поняття, ознаки та види господарських товариств.
2. Правовий режим майна господарських товариств.
3. Порядок діяльності господарських товариств.

Рекомендована література:

Основна:

1. Господарське право України: навч. посіб.: у 2 ч. Ч. 1; за заг. ред. О. П. Гетьманець, Ю. М. Жорнокуя, О. М. Шуміла / О. П. Гетьманець, Ю. М. Жорнокуй, О. М. Шуміло та ін. – К.: Хай-Тек Прес. 2014. – 368 с.
2. Господарське право України : підручник у 2-х ч., Ч. 2 / Андрєєва О. Б., Гетманець О.П., Гришина І.І. та ін., – Х.: Харк.нац.ун-т внутр. справ, 2014. – 368 с.
3. Конституція України від 28.06.96 р. // Урядовий кур'єр. – 1996. Липень. – № 129-130.
4. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003 – № 18 (16.02.2003). – № 19-20, № 21-22, Ст. 144 (документ 436-IV, чинний, поточна редакція від 19.08.2022).
5. Господарсько-процесуальний кодекс // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6 (11.02.92). – Ст. 56 (документ 1798-XII, чинний, поточна редакція від 07.05.2022).
6. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 3 (16.01.2003) № 40–44, Ст. 356 (документ 435-IV, чинний, поточна редакція від 01.08.2022).
7. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 12 (02.12.2010). – № 2755-VI.
8. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Верховна Рада України; Закон від 06.02.2018 № 2275-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2018. – № 13. – ст.69.
9. Про Державну фіскальну службу України: Кабінет Міністрів України; Постанова, Положення від 21.05.2014 № 236.
10. Коваленко К. В. Правове регулювання створення господарських товариств на підставі модельного статуту / К. В. Коваленко // Право і безпека. - 2013. - № 4 (51). - С. 158-162.
11. Кулаков В. В. До питання про поняття ліквідації товариства з обмеженою відповідальністю / Кулаков Віталій Вікторович // Право.ua. – 2019. – № 2. – С. 172-176.

Додаткова:

12. Господарське право: підручник / Д.В. Задихайло, В.М. Пашков, Р.П. Бойчук та ін.; за заг. ред. Д.В. Задихайло, В.М. Пашкова. – Х. : Право, 2012. – 696 с.

13. Господарське право : навч. посіб. для підготовки до іспитів / В.С. Мілаш. – Х. : Право, 2017. – 327 с.

14. Апаров А.М., Онищенко О.М. Господарське право України. Підручники та навчальні посібники. Том 1: Загальна частина – К: Видавництво «Істина», 2016. – 452 с

15. Господарське право : навч. посіб. для підготовки до іспитів / В.С. Мілаш. – 3-тє вид., змін. – Х. : Право, 2016. – 332 с.

16. Апаров А.М., Онищенко О.М. Господарське право України. Підручники та навчальні посібники. Том 1: Загальна частина – К: Видавництво «Істина», 2016. – 452 с.

17. Господарське право : практикум. - Харків : Право, 2018. - 591 с.

18. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина) : навч. посіб. - Київ : Ліра-К, 2018. - 798 с.

19. Господарське право : підручник. - Одеса : Фенікс, 2018. - 366 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

www.rada.gov.ua – сайт Верховної Ради України.

www.kmu.gov.ua – сайт Кабінету Міністрів України.

www.nbuv.gov.ua – електронний каталог Національної бібліотеки України ім. Вернадського.

www.library.ukma.kiev.ua – електронний каталог наукової бібліотеки НаУКМА.

<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui> - інституційний репозитарій Харківського національного університету внутрішніх справ.

Текст лекції

1. Поняття, ознаки та види господарських товариств.

Поширеною формою підприємництва є господарські товариства (ГТ) із різним ступенем відповідальності. Правовою основою, що регулює створення і діяльність господарчих товариств, є Цивільний Кодекс України (гл. 8), Господарський Кодекс України (гл. 9), Закон України «Про господарські товариства», Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», Закон України «Про акціонерні товариства», яка визначає поняття і види господарських товариств, правила їх створення та діяльності, а також права й обов'язки їх учасників і засновників.

Відповідно до ст. 79 Господарського кодексу господарськими товариствами визнаються підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку. У випадках, передбачених Господарським кодексом України, господарське товариство може діяти у складі одного учасника.

Згідно зі ст. 1 ЗУ «Про господарські товариства» - господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками.

Відповідно до Закону господарськими товариствами визнаються підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку.

До господарських товариств належать:

- акціонерні товариства;
- товариства з обмеженою відповідальністю;
- товариства з додатковою відповідальністю;
- повні товариства, командитні товариства.

Характерними ознаками господарських товариств є:

- господарські організації корпоративного типу (як правило, наявність двох і більше засновників - фізичних та/або юридичних осіб, а також подільність майна на частки та корпоративна форма управління справами);
- можливість вибору організаційно-правової форми товариства;
- наявність статусу юридичної особи;
- основний правовий титул майна товариства - право власності, основними джерелами формування якого є: вклади засновників та учасників товариства; вироблена продукція; отримані доходи; майно, набуте на підставі договорів та інших правочинів, не заборонених законом;
- корпоративний характер управління - учасниками товариства (в персональних товариствах) або за допомогою органів управління (об'єднання капіталів);
- подільність майна товариства на частки, розмір яких визначається установчим документом товариства;

- наявність в учасників ГТ корпоративних прав: право участі в розподілі прибутку товариства, право участі в його управлінні, право участі в розподілі майна товариства у разі його ліквідації.

Учасником господарського товариства може бути фізична чи юридична особа, при цьому господарче товариство, крім повного і командитного, може бути створено однією особою, що стає його єдиним учасником. Іноземні громадяни, особи без громадянства, іноземні юридичні особи, а також міжнародні організації можуть бути засновниками та учасниками господарських товариств нарівні з громадянами та юридичними особами України, крім випадків, встановлених законодавчими актами України. Суб'єкти господарювання - юридичні особи, які стали засновниками або учасниками господарського товариства, зберігають статус юридичної особи.

Види господарських товариств (ст. 80 Господарського кодексу України): **Акціонерним товариством** є господарське товариство, яке має статутний капітал поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства, а акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, в межах вартості належних їм акцій.

Товариством з обмеженою відповідальністю є господарське товариство, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники товариства, які повністю сплатили свої вклади, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів.

Товариством з додатковою відповідальністю є господарське товариство, статутний капітал якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями власним майном, а в разі його недостатності учасники цього товариства несуть додаткову солідарну відповідальність у визначеному установчими документами однаково кратному розмірі до вкладу кожного з учасників.

Повним товариством є господарське товариство, всі учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і несуть додаткову солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном.

Командитним товариством є господарське товариство, в якому один або декілька учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за його зобов'язаннями додаткову солідарну відповідальність усім своїм майном, на яке за законом може бути звернено стягнення (повні учасники), а інші учасники присутні в діяльності товариства лише своїми вкладками (вкладники).

Установчі документи товариства (ст. 4 ЗУ «Про господарські товариства») Акціонерне товариство, товариства з обмеженою і з додатковою відповідальністю створюються і діють на підставі статуту, повне і командитне товариство - засновницького договору. Установчі документи

товариства у випадках, передбачених чинним законодавством, погоджуються з Антимонопольним комітетом України.

Установчі документи повинні містити відомості про вид товариства, предмет і цілі його діяльності, склад засновників та учасників, найменування, розмір та порядок утворення статутного (складеного) капіталу, порядок розподілу прибутків та збитків, склад та компетенцію органів товариства та порядок прийняття ними рішень, включаючи перелік питань, по яких необхідна кваліфікована більшість голосів, порядок підписання установчих документів, порядок внесення змін до установчих документів та порядок ліквідації і реорганізації товариства.

Установчі документи повинні також містити відомості, передбачені статтями 37, 51, 65, 67 і 76 цього Закону. Відсутність зазначених відомостей в установчих документах є підставою для відмови у державній реєстрації товариства. До установчих документів можуть бути включені інші умови, що не суперечать законодавству України. Господарське товариство може створюватися та діяти на підставі модельного статуту в порядку, визначеному законом.

Якщо в установчих документах товариства не вказано строк його діяльності, товариство визнається створеним на невизначений строк. Товариство набуває прав юридичної особи з дня його державної реєстрації.

2. Правовий режим майна господарських товариств

Товариство є власником:

- майна, переданого йому учасниками у власність як вклад до статутного (складеного) капіталу;
- продукції, виробленої товариством в результаті господарської діяльності;
- одержаних доходів;
- іншого майна, набутого на підставах, не заборонених законом.

Вклади учасників та засновників товариства:

Вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом.

Грошова оцінка вкладу учасника господарського товариства здійснюється за згодою учасників товариства, а у випадках, встановлених законом, вона підлягає незалежній експертній перевірці.

Забороняється використовувати для формування статутного (складеного) капіталу господарського товариства бюджетні кошти, кошти, одержані в кредит та під заставу, векселі, майно державних (комунальних) підприємств, яке відповідно до закону (рішення органу місцевого самоврядування) не підлягає приватизації, та майно, що перебуває в оперативному управлінні бюджетних установ, якщо інше не передбачено законом.

Фінансовий стан засновників (крім фізичних осіб) відкритих акціонерних товариств щодо їх спроможності здійснити відповідні внески до статутного (складеного) капіталу повинен бути перевірений аудитором (аудиторською фірмою).

Фонди товариства

У товаристві створюється резервний (страховий) фонд у розмірі, встановленому установчими документами, але не менше 25 відсотків статутного (складеного) капіталу, а також інші фонди, передбачені законодавством України або установчими документами товариства. Розмір щорічних відрахувань до резервного (страхового) фонду передбачається установчими документами, але не може бути меншим 5 відсотків суми чистого прибутку.

Прибуток товариства

Прибуток товариства утворюється з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці. З балансового прибутку товариства сплачуються проценти по кредитах банків та по облігаціях, а також вносяться передбачені законодавством України податки та інші платежі до бюджету. Чистий прибуток, одержаний після зазначених розрахунків та сплати дивідендів, залишається у повному розпорядженні товариства, яке відповідно до установчих документів визначає напрями його використання.

3. Порядок діяльності господарських товариств

Аналіз положень Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та Закону України «Про акціонерні товариства» дає підстави зробити висновок про те, що права учасника господарського товариства, які визначені у законі як корпоративні, здійснюються на пропорційних засадах, тобто з урахуванням розміру частки учасника у статутному капіталі товариства. Від розміру частки учасника господарського товариства залежить те, якою кількістю голосів він володіє на загальних зборах товариства, який розмір дивідендів або активів у разі ліквідації будуть йому виплачувати. За загальним правилом керування товариством здійснюють його органи, склад і порядок обрання (призначення) яких залежить від виду товариства.

Органи керування товариства поділяються на вищі, виконавчі і контрольні. Вищим органом є загальні збори, що вирішує найбільш важливі питання діяльності товариства. Поточні питання діяльності господарчих товариств зважуються виконавчими органами і їхніми посадовими особами. Посадовими особами органів керування товариства визнаються голова і члени виконавчого органу (дирекція), голова ревізійної комісії, а в товариствах, де створена рада товариства (наглядацька рада) — голова і члени ради товариства.

Посадовими особами органів управління товариства є фізичні особи - голова та члени виконавчого органу, ревізійної комісії, ревізор товариства, а також голова та члени іншого органу товариства, наділені повноваженнями з управління товариством, якщо утворення такого органу передбачено установчими документами товариства.

Посадовими особами органів управління товариства не можуть бути народні депутати України, члени Кабінету Міністрів України, керівники центральних та інших органів виконавчої влади, військовослужбовці, нотаріуси, депутати місцевих рад, які працюють у цих радах на постійній основі, посадові особи органів прокуратури, суду, державної безпеки,

внутрішніх справ, а також посадові особи органів державної влади та місцевого самоврядування, крім випадків, коли державні службовці здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі, та представляють інтереси держави в наглядовій раді товариства або ревізійній комісії товариства. Особи, яким суд заборонив займатися певною діяльністю, не можуть бути посадовими особами тих товариств, які здійснюють цей вид діяльності. Особи, які мають непогашену судимість за крадіжки, одержання неправомірної вигоди та інші корисливі злочини, не можуть займати у товариствах керівні посади і посади, пов'язані з матеріальною відповідальністю.

Посадові особи відповідають за заподіяну ними товариству шкоду відповідно до чинного законодавства України. Посадові особи повинні зберігати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію і несуть за її розголошення відповідальність, передбачену чинним законодавством України та установчими документами товариства.

Учасники товариства мають право:

а) брати участь в управлінні справами товариства в порядку, визначеному в установчих документах, за винятком випадків, передбачених цим Законом;

б) брати участь у розподілі прибутку товариства та одержувати його частку (дивіденди). Право на отримання частки прибутку (дивідендів) пропорційно частці кожного з учасників мають особи, які є учасниками товариства на початок строку виплати дивідендів;

в) вийти в установленому порядку з товариства;

г) одержувати інформацію про діяльність товариства. На вимогу учасника товариство зобов'язане надавати йому для ознайомлення річні баланси, звіти товариства про його діяльність, протоколи зборів;

д) здійснити відчуження часток у статутному (складеному) капіталі товариства, цінних паперів, що засвідчують участь у товаристві, в порядку, встановленому законом.

Учасники можуть мати також інші права, передбачені законодавством і установчими документами товариства.

Обов'язки учасників товариства:

а) додержувати установчих документів товариства і виконувати рішення загальних зборів та інших органів управління товариства;

б) виконувати свої зобов'язання перед товариством, в тому числі і пов'язані з майновою участю, а також вносити вклади (оплачувати акції) у розмірі, порядку та засобами, передбаченими установчими документами;

в) не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність товариства;

г) нести інші обов'язки, якщо це передбачено цим Законом, іншим законодавством України та установчими документами.